

TOPLUMSAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNÜN BİRİCİK KRİTERİ:

EVRENSEL HUKUK DEĞERLERİ VE İLKELERİ

Prof. Dr. Ahmet GÜRBÜZ¹

GİRİŞ

Toplumların adil, esenlikli, barışçıl, müreffeh ve dolayısıyla uygar bir yaşam standardına kavuşabilmesi için kuşkusuz öncelikle bu duruma ulaşılmışının önündeki ana toplumsal sorunlar belirlenmeli, varlığı teslim edilmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır. Ülkemiz toplumunun doğru ve mutlu bir toplum olması onyıllardır inkâr edilen, reddedilen; saptırılmaya, ertelenmeye ya da gizlenmeye çalışılan temel toplumsal sorunlarımızın varlığının olduğu gibi kabul edilip sorun olmaktan çıkarılmasıyla mümkündür. Bireylerin, toplulukların ve halkların, temel hukuk ilkelerine aykırılık teşkil etmemek koşuluyla kuşkusuz, istediği ve inandığı gibi yaşamasının, bireysel ya da toplumsal aktivitelerde bulunmasının önündeki engelleri ifade eden bu toplumsal sorunlar neye göre, hangi temel ölçütlerle çözümlenebilir ve de çözümlenmelidir? Bu yaşamsal derecede önemli soruya yanıt bağlamında günümüz insanlığının elinde biricik objektif, evrensel ve aynı zamanda insancıl bir kriter bulunmaktadır. Bu kriter Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkeleri kriterinden başka bir şey

¹ Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı

değildir. Ülkemizin gündeminde bulunan ve siyasi iktidarın en azından adından söz etmesinin bile büyük bir değerinin bulunduğundan hiç kuşku olmayan ‘demokratik açılım’ın olması gereken anlamı da, tüm toplumsal sorunların evrensel hukuk değerleri ve ilkeleri doğrultusunda çözüme kavuşturulması gereğinden başka bir şey değildir ve olmamalıdır.

A- Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkelerinin Temel Dayanağı ve Özü Nedir

Öncelikle şunu belirtmek gerekir: Evrensel hukuk değerleri ve ilkeleri nesnel, salt bağlayıcı ve evrensel olan etik değerlere dayanır; etik değerlerin hukuksal alana aktarımını ifade eder. Başka bir ifade ile ‘evrensel hukuk değerleri’ deyimini bir bakıma ‘adalet’ kavramıyla belli bir özdeşliği yansıtır; daha doğrusu soyut ‘adalet’ kavramının içeriğini evrensel hukuk değerleri oluşturur. Evrensel hukuk değerleri soyut adalet kavramına oranla daha bir somut içerik taşımakla birlikte bunların bulgulanması, algılanması ve yaşantılanması belli uzay ve zaman koşullarıyla doğrudan ilgilidir. Diğer yandan soyut adalet kavramına oranla daha somut olan evrensel hukuk değerleri ve ilkeleri, içeriksel açıdan gelişmeye, değişmeye, tamamlanmaya açık olmakla bir soyutluğu da içermektedirler. Bununla birlikte çağdaş dünyanın teorik ve pratik koşulları açısından, evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin içeriğini yansıtan bazı temel ilkelerden söz etmek olanaklıdır. Adalet, özgürlük, eşitlik, insan hakları, demokrasi, hukuk

devleti gibi bu temel ilkeler bir bütün olarak bir arada mevcut olmakla ancak anlam kazanabilirler.

Böylece tüm toplumsal sorunların çözümünde yegâne ölçüt olarak ele alınması gerektiğini kabul ettiğimiz evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin ortak insanlık idesinin, tüm insanlık kültürünün, kutsal insanlık inancının bir ürünü olduğunu ve bu nedenle bunları benimsemenin gerçekte kendi özgürlüğümüzü benimsemekle aynı anlama geldiğini görebiliriz.² İnsanlık tarihinin ortak ve kadim (köklü anlamda yerleşik ve genel kabul gören) insanlık idesinde evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin temelini ‘hak ve adalet’in olumlu ve değerli, ‘haksızlık ve adaletsizliğin’ ise olumsuz ve değersiz görülmesi öz inancının oluşturduğu genel olarak söylenebilir. “Sana davranılmasını istediğin biçimde sen de başkalarına davranmalısın” ya da “sana yapılmasını istemediğin şeyi sen de başkalarına yapmamalısın” biçimindeki benzer tümceler, kadim insanlık idesi açısından doğru olanın ve erdemin öz içeriğini yansıtmaktadır.³

B- Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkelerinin İçeriği

a- Demokratik Toplumsal Yönetim

Evrensel hukuksal değerlerin önemli bir içeriksel ögesini oluşturan demokrasi, günümüz dünyasında bütün yönetimlerin meşruluklarının bir ölçütü olarak benimsenmektedir. Demokrasi anlayışı, çağımızın,

² Poole, s. 103.

³ Bu konuda bkz: Poole, s. 36; Stroll/Popkin, s. 194; Hayek, s. 162.

damgasını taşıdığı ana karakterlerinin başında gelir; öyle ki, demokrasiye temelde ters düşen ideolojiler bile, bu kimlikleriyle ortaya çıkamamakta, gerçek demokrasiyi kendilerinin gerçekleştirdiklerini ileri sürmekten bile geri kalmamaktadırlar.

Demokratik yaklaşım ve yönetim anlayışının özünü oluşturan temel ilkeler olarak şunları vurgulayabiliriz:⁴ İlk olarak, ilgili her bireyin kişisel hak ve özgürlüğü bizim eylemimize bağıymış gibi davranmak; bu, aynı zamanda özgürlüğün temel etik ilkesini deyimler. İkinci olarak, tek bir birey ya da topluluk örneğinde bile uyulmasını istediğimiz bağlayıcı hukuk normları ve evrensel hukuk yasaları doğrultusunda hareket etmek; bu da, toplumsal adaletin temel etik ilkesini deyimler. Üçüncü olarak, bütün sosyo-politik ilişkilerde ve değerlendirme yapmalarda tüm bireylerin bu açıdan eşit değerinde ve konumda olduğunu düşünüp, önerilerimizde kabullerimizi açık tartışmaya sunmak ve tartışmanın sonucuna göre davranmak; bu kural, eşitliğin temel etik ilkesini deyimler. Dördüncü olarak, özgürlük, adalet ve eşitlik konusundaki temel etik ilkelerle çatışma olmaksızın karşılanabilecek bütün insan gereksinmelerini tanımak; bu, adaletseverliliğin temel etik ilkesini deyimler. Son olarak, bütün ilişkilerde, diğer temel etik ilkelerle çelişmeksizin, insanca yaşamsal olanaklar açısından yoksun durumda bulunan ve bu nedenle acı çeken birey, grup ve toplulukları desteklemek, onlara empati göstermek; bu

⁴ Giddens, s. 150.

ise, hakkaniyetin temel etik ilkesini deyimler. Belirtilen tüm bu temel etik ilkeler doğrultusunda, demokratik yaklaşım ve yönetim anlayışının temel yasasını şu biçimde formüle etmek olanaklıdır: Özgür ve makul tüm insanların eylem ve tutumumuzun belirleyici temel öz ve kriterini onaylamasına olanak tanıyan bir biçimde düşünüp davranmalıyız.

b- İnsan Hakları

İnsan hakları kişinin salt insan olduğu için sahip bulunduğu haklar olduğundan dolayı bütün insanlar bu haklara, bütün diğer kişi ve kurumlara karşı ‘evrensel olarak’ sahiptirler. İnsan haklarının evrenselliği bir yandan ahlaksal olarak söz konusuysen; diğer yandan da bunlar ideal standartlar olarak en azından biçimsel olarak evrensel onay görmektedirler. Bütün devletler uluslararası insan hakları normlarını benimsediklerini ilan etmekte; insan haklarının ihlal edildiği suçlaması, uluslararası ilişkiler alanında yapılabilecek en güçlü ve etkili suçlamalar arasında yer almaktadır. Dünya devletlerinin büyük çoğunluğu uluslararası insan hakları sözleşmelerine katılarak, bu hakların gereklerini yerine getirmeye yönelik uluslararası hukuksal yükümlülükler altına girmişlerdir; geri kalan devletler ise ya bu sözleşmeleri imzalamış ama henüz onaylamamış, ya da bunları benimsediğini ve bunların içeriğine bağlı olduğunu açıklamıştır. Bütün bunlar da insan haklarının uluslararası normatif evrenselliğini ifade etmektedir.

Temel hak ve özgürlüklerde dile getirilen, insanın varoluşuyla birlikte kazandığı insan hakları, 'ihlal edilemez ve devredilemez' değerler olup; tüm uygar toplulukların ve insanlık toplumunun, barışın, esenliğin ve adaletin temelini oluşturan temel öğelerdir.⁵ İnsan onuru, belirli temel haklar aracılığıyla garanti edilir; bu temel hakların başlıcaları insan kişiliğinin gelişimi hakkı, yaşam hakkı, insan bedeninin dokunulmazlığı, inanç ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü vb. haklardır. İnsan onurunu garanti eden bu temel hakların amacı, insanın devlet, toplum ya da ekonomik olgular gibi güçlerin basit bir objesi durumuna gelmesine engel olmaktır.

Günümüz dünyasında İnsan Hakları Uluslararası Yasası denebilecek bir metnin içereceği haklar listesi üstünde büyük ölçüde uluslararası normatif bir görüş birliğinin varlığından söz edilebilir. Bugünkü koşullarda bir insan hakları listesini haklı göstermeye yönelik dolaylı bir yaklaşım özellikle ilgi çekicidir; çünkü İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri, uluslararası düzeyde tanınan insan haklarının geniş ölçüde benimsenen bir listesini sunmaktadır. Giderek sözü edilen bu bildiri ve sözleşmeler kişisel, hukuksal, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar gibi geniş bir alanı kapsamakta ve ayrıca soykırım, ırk ayrımı ve işkence gibi konulara ilişkin çeşitli antlaşma ve bildirilerle daha da ayrıntıya kavuşturulmaktadır.

⁵ Donnelly, s. 11.

c- Hukuk Devleti İlkesi

Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin önemli bir somut örneğini oluşturan hukuk devleti ilkesi, kısaca, bir ülkede yasalar ve hukuk karşısında hiçbir ayırım yapılmadan tüm yurttaşların eşit olarak muamele görmesi, devletin tüm eylem ve işlemlerinin yasalar ve hukuk çerçevesinde gerçekleşmesi, olan ve yapılacak tüm yasal düzenlemelerin evrensel hukuk değerleri ve ilkeleriyle uyumlu olmasının gözetilmesi gereğini ifade eder. Hukuk Devleti ilkesinin önemli bir boyutu da yargı bağımsızlığına ilişkindir. Yargı bağımsızlığı; yargılama işlevini yerine getirme yükümlülüğünde olan birey ve kurumların yargılama faaliyetinde bulunurken ideolojik, politik, dinsel vb hiçbir amaç gütmeyen yasalar, hukuk ve evrensel hukuk değerleri ve ilkeleri doğrultusunda adil yargılama yapmalarını gerektirir.

Hukuk devleti ilkesi aynı zamanda haklı bir sivil itaatsizlik olanağını da içerir. Sözü edilen bu sivil itaatsizlik olanağının tanınması gereği bir hukuk düzenindeki yasal düzenlemelerin meşruluk açısından sorun taşımamasından, başka bir deyişle, var olan yasal düzenlemelerin evrensel hukuksal değerlerle uyumlu olmama durumundan kaynaklanır

d- Özgürlük

Özgürlük kavramı bir yandan eylem, istenç, inanç ve değerlendirmelerimizin öznesi olmamız anlamında istenç

özgürlüğünü; diğer yandan da inanma ve davranma özerkliği anlamında inanç ve eylem özgürlüğünü içermektedir. Özgürlüğün bu iki boyutu arasında önemli bir ilişki vardır ve bu yakın ilişki, özgürlüğün bir bütün olarak ele alınmasını ve varlığının benimsenmesini gerekli kılar. Özgürlük konusunda hukuka ve hukuku uygulamak yükümlülüğünde olan devlet iktidarına düşen ödev, bireylerin ve toplulukların hem istenç özgürlüklerinin ve hem de inanç ve eylem özgürlüklerinin gerçekleşmesi için gerekli olan koşulları hazırlamaktır. Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin somut bir içeriksel ögesini oluşturması açısından söz konusu olan özgürlük ilkesi, belirtilen her iki anlamı da kapsamak üzere tam olarak bir anlam ifade eder. Özgürlük ilkesi, her bireyin ve toplumsal kesimin kendi inandığı doğrultuda özgürce kendini ifade edebilmesini, amaçlarını belirleyebilmesini ve bunları gerçekleştirmeye girişebilmesini içerir.

İstenç, inanç ve eylem alanlarını içerecek anlamda bir bütün olarak özgürlüğün en önemli işlevi, evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin bulgulanması, algılanması ve yaşama aktarılması sürecinde kendisini gösterir; özgürlük, gerçekte bu nedenden ötürü en büyük öneme sahip bulunmaktadır. Adalet, insan hakları, hukuk devleti, demokrasi vb. evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin, bu değer ve ilkelerin somut içeriksel öğelerinin sağlıklı bir biçimde oluşması ve kavranması için özgür bir ortamın varlığının bir önkoşul olduğunda hiçbir kuşku olamaz. Böylece, özgürlüğün iki açıdan önem taşımakla

bir üstünlük elde ettiği vurgulanmalıdır: Özgürlük, bir yandan kendisi bir değer ve ilke olarak önem taşımakta; diğer yandan da, hem bir değer ve ilke olarak kendisinin ve hem de diğer evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranılması, içselleştirilmesi ve pratize edilmesi için bir önkoşul olmakla gerçek önemini göstermektedir. Özgür bir ortam olmadan, özgürlüğün bile değeri bilinemez.⁶

e- Eşitlik

Adalet kavramının odağında eşitlik düşüncesi vardır. Eşitlik kavramının anlamına ilişkin kesin olarak söylenebilen şey, ‘her bireyin tek bir değeri olduğu ve hiçbir bireyin birden çok değeri bulunmadığı’;⁷ başka bir deyimle, hukuk karşısında ayrımcılığa tabi tutulmama anlamında formel bir eşitlik durumunun varlığıdır. Bu anlamda bir eşitlik düşüncesi günümüzde evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin somut bir örneğini oluşturmaktadır. Eşitlik ilkesi, sözgelimi, bir ülkede yaşayan ve konumu, statüsü vb ne olursa olsun hiçbir kimsenin diğer toplum fertlerine oranla ‘ülkenin milli menfaatlerini kollama hakkı’ açısından ‘başkalarına’ ya da ‘birilerine’ oranla daha çok söz söyleme, yargılamalarda bulunma hak ve yetkisine sahip olduğunu düşünmesini ve bu doğrultuda davranmasını haklı gösteremez.

⁶ Gürbüz, s. 116.

⁷ Lipson, s.149 (Jeremy Bentham’a atfen).

Eşitlik ilkesi kesin olarak içerdiği bu anlamla sınırlı değildir. Genel olarak, insanların eşitliğine inanan çağdaş demokratik toplumlarda kurumlaşmaya başlayan biricik evrenselci ilkeyi dile getiren eşitlik ilkesi; bütün insanlara özgür ve eşit varlıklar olarak davranılmasını; bu bağlamda, tüm insanların biçimsel ve içerik olarak inandıkları çerçevede konuşma, düşünme, tapınma ve örgütlenme haklarını içeren temel hakların korunması gereğini de içermektedir.

Günümüzde evrenselci ve eşitlikçi bir anlamda kullanılan onur kavramının ya da insan olma onurunun altında yatan düşünce, bu onurun herkeste eşit olarak bulunduğudır. Demokratik görüş açısından bakıldığında bütün insanlar, genel insan doğasına sahip olmaları nedeniyle kişi olarak eşit değerdedirler. Bütün insanların, kişi olarak eşit biçimde saygı görme ve doğal yeteneklerini kullanmak için eşit olanaklara sahip olma hakları vardır. Herhangi bir insan, eşit tanınmayı isterken öncelikle ve birincil olarak insan kimliğine ve insan olmanın verdiği değere dayanmalıdır. İnsan olarak sahip olduğumuz genel geçer kimliğimiz bizim birincil kimliğimizdir; bunun dışındaki, etnik köken, cinsiyet vb. şeylere ilişkin hiçbir kimlik bu evrensel kimliğimizin önüne geçemez.

f- Toplumsal Adalet

Bir toplum içerisinde belirli bir sınıf ya da grubun, diğerlerinin aleyhine sermaye biriktirmeye çalışmasına yardımcı olmak üzere zor

aygıtlarını açıkça seferber eden bir hukuk düzeni ya da siyasal erkin, meşruluğunu yitirdiği söylenebilir.

Toplumsal adalet düşüncesinin temel kaynağı özellikle ‘kişinin kendini başkasının yerine koyması’ durumudur. Bu yaklaşım tarzını güçlendirecek türden bir kültürel ortamın oluşturulması toplumsal adalet düşüncesinin hem bireysel ve hem de toplumsal bağlamda yerleşmesine ivme katacaktır. Doğal olarak toplumsal adalet ilkesinin içeriğinin ayrıntılarıyla oluşması ve biçimlenmesi somut uzay ve zaman koşullarıyla ilgili olup süreçsel bir gelişmeyi içerir. Günümüz açısından bakıldığında toplumsal adalet düşüncesinin, en azından sözsel ve teorik bağlamdaki genel uzlaşma ölçü alınarak ve soyut anlamıyla sınırlı da olsa, evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin somut bir örneğini oluşturduğu söylenebilir.

C- Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkelerinin İçselleştirilmesinin Dinamikleri

a- İnanç

Özgür bir istence ve bu özgür istenç temelinde ‘inanmak’ kabiliyetine sahip olmak, bütün evren içerisinde yalnızca insanlar için söz konusu olan bir farklılıktır. Özgürlük insanın kendisine uyması, dışsal etkenlere bağımlılıktan kurtulmasıdır; “kendisi” ise, ancak onun tinsel yanı ve bu tinsel yanından kök salan özgür inanması olabilir. Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranıp içselleştirilmesinin gerçeklik kazanabilmesi için, öncelikle, temel etik değerlere ilişkin

olumlu bir kabulün ve inancın bulunması gerekir. Bu bağlamdaki kabul ve inancın mevcudiyeti ise, hiç kuşkusuz, içinde bulunulan koşullar ve ortam nasıl olursa olsun, sonuç olarak ilgili bireyin bizzat kendisinin özgür istencine bağlıdır. Koşullar ne kadar olumlu ya da olumsuz olursa olsun, bu durum, ilgili bireyin etik değerlere inanması ya da onları reddetmesi sonucunu kendiliğinden yaratmayacaktır. Nihayetinde belirleyici olacak olan, ilgili öznenin özgür istenç temeline dayalı inanması ve kabulünden başka bir şey olmayacaktır. Bu konuda yapılabilecek tek şey, toplumsal ve bireysel bilinçlenme sürecinde bu çerçevedeki bilgi verilerine ve donanımına sahip olunmasının sağlanması yönünde bitmez tükenmez bir çaba içerisinde olunmasıdır.

b- Sevgi

Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranıp içselleştirilmesinin sağlanabilmesi, temelde, sevgi tözünün benliğimizde yer edinmesiyle olanaklı hale gelebilir ancak.

‘Sevgi’, yalnızca özel ya da kişisel bir ilişki biçimi olarak anlaşılmaktan kurtarılmalıdır öncelikle. Duyumsadığımızı yalnızca belirli bir kişiye, nesneye ya da varlığa karşı duyumsuyorsak; yalnızca ailemiz, grubumuz, ulusumuz, vb. için ‘iyiliğini istemek, kendilerine karşı hoşgörölü ve iyiniyetli olmak’ erdemliliklerini gösteriyorsak, bu durum, kelimenin gerçek anlamıyla ‘doğal (doğada süregelen)’ bir bencillik duygulanımı olmaktan öte hiçbir anlam ve değere sahip

değildir. Başka bir anlatımla, ‘doğamız gereği’ yaşadığımız duygulanım ve yaşantı biçimlerimizi ‘sevgi’ kavramını kılıf yaparak sunmaya hakkımız olmamalıdır. İnsanlar ‘doğal’ bir varlık olarak ‘doğaları gereği’ çocuklarına, eşlerine, ailelerine, uluslarına vb. karşı olumlu bir duygulanım taşırlar. Bu ‘doğal’ olduğu gibi yadsınacak bir durum da değildir kuşkusuz. Oysa sevgi’nin bizden beklediği bunun ötesinde bir şeydir: Kim olursa olsun herkesin iyiliğini, esenliğini istemek ve tüm haklarını teslim etmek.

c- Bağımsız Kişilik Ya da Nesnel Davranış

Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranıp içselleştirilmesinde, toplumu oluşturan birey ve kurumların bağımsız kişilikte ve nesnel davranma ilkesini içselleştirmiş olmaları önemli tutsağı olmuş ya da bu bağlamdaki oluşum ve organizasyonların içerisine adeta kendisini ‘belirlenen bir nesne’ gibi bırakıvermiş bir kişilik, bağımsız kişilik olma niteliğinden yoksun kalmıştır.

olarak değerlendirilmesi temelinde gerçekleştirilmiş olması gerekir. Eylem ve tutum yalnızca belirli nitelik ya da statüde olan kimselerin ‘iyiliği’ için gerçekleştiriliyor ve diğer insanlar bundan yoksun

bırakılıyorsa, bu eylem ve davranışın ‘nesnelliğinden’ söz etmek sadece kendimizi kandırmak anlamına gelir.

d- Özgür Toplumsal Ortam

Baskıcı ve zorba bir toplumsal ortamın evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranıp içselleştirilmesini olumsuz yönde etkileyeceğinde hiç kuşku yoktur. Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranıp içselleştirilmesi, mutlak anlamda, kuşkusuz evrensel hukuk değerleri sınırları içinde, özgür bir toplumsal ortamın varlığı koşuluna bağlıdır. Özgürlüğün olmadığı yerde zor ve baskı vardır; zor ve baskı ise, insanlık yaşamını ve gelişimini engellemekten başka bir sonuç veremez. Çağdaş insanlığın uygarlık yolunda önemli başarılar elde etmesinin özellikle baskıcı olmayan bir toplumsal ortam ve yönetim anlayışının sağlanmasına bağlı olduğu kuşkusuz söylenebilir.

D- Evrensel Hukuk Değerleri ve İlkelerinin İçselleştirilmesinin Engelleyici Faktörleri

a- İdeolojik Yaklaşımlar

Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranması ve içselleştirilmesinde en önemli ve etkin olumsuz faktör ideolojik yaklaşım tavrı sergilenmesidir. Kendisini belirli bir ideolojiye ait olarak gören ideolog, biricik hakikat olarak gördüğü kendi dogmatik görüşünü tüm insanlara zorla benimsetip dünyaya kendi tasarımları doğrultusunda bir yön ve biçim vermek ister. Dolayısıyla ideoloji her

şeyden önce bilginin bir ayıbı, bilgide bir yanılgı olarak nitelendirilebilir.⁸ İdeoloji, kendi bağımlılarının yalnızca algılama ve değerlendirme yeteneğini bozmakla kalmaz, çoğunlukla onların hakikat karşısındaki tutumlarını da etkileyerek kendilerini bu bağlamda dürüstlük ve içtenlikten yoksun bırakır. İdeoloji bağımlısı, yalnızca kendisini aldatmakla kalmaz; gerçekliği kendi dogmatik görüşüne paralel değişik yorum yöntemleriyle gizlemek ya da değiştirmek yoluyla, başkalarını da bilinçli olarak yanıltır.⁹

İdeolojik tavır sergilemenin bu denli olumsuz bir nitelik kazanmasıyla, temel ahlaksal değerlerden birisini oluşturan ‘alçakgönüllülük’ erdeminden yoksun bulunma arasında yakın bir ilintili ve etkileşim olduğu söylenebilir. Bu iki durum, yani ideoloji bağımlılığı ile ‘alçakgönüllülük erdeminden yoksunluk’, adeta birbirini destekler özelliktedir. Alçakgönüllülük etik değeri, bireyin kendi sonluluğunun bilincinde olmasını, her zaman ve koşulda nesnel hakikati benimsemeye hazır durumda bulunmasını ifade eder. Birey; eğer nesnel hakikati benimsemeyi değil de kendi belirlenmiş psikolojik, toplumsal, siyasal vb. tutku ve bağımlılıklarını doyuma ulaştırmayı amaç edinmiş ya da bu duruma sokulmuşsa, kuşkusuz, gerçek ve özgür varlık sahibi bir kişilik olmaktan uzaklaşıp, bir araç olma konumuna düşmüş olacaktır.

⁸ Aral, s. 33.

⁹ Aral, s. 33.

b- ‘Ben’ ve ‘Başkaları’ Algılamasına İlişkin Engeller

Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranıp içselleştirilmesinin önemli bir olumsuz faktörü de ‘ben’ ve ‘başkaları’ kavramlarına ilişkin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin özgün ve özgür varoluşsal sürece girişini engelleyen temel faktörlerin başında, ‘ben’ faktörü gelir. ‘Ben’ kavramı, burada, ‘toplumsal belirlenim ya da biçimlendirmeleri de içeren doğal nedensellik yasaları doğrultusunda oluşan, özgür istenç ve bilinç temelinden yoksun doğal ya da toplumsal benlik’ anlamında kullanılmaktadır. Bireyin özgürleşmesinin ve gerçek kişilik edinmesinin biricik temel yolu, bu anlamdaki doğal benlik durumunu aşıp, kendi özgür istenç ve bilinciyle kişiliğini kurmasından geçer. Kişi, kendi istenci ve içselleştirmesi olmadan kendisinde bulunan doğal benlik yapısını aşılmaz bir gerçeklik olarak algılayınca, kaçınılmaz olarak, tüm ömrü boyunca bu doğal benlik yapısı kapsamında kalmaya tutsak olacak ve özgürleşme yolunda adım atmaktan uzak kalacaktır.

‘Ben’ duvarı, bazı durumlarda, ‘kendini üstün tutma, kendini değerli ve ‘başkalarını’ değersiz bulma, kendi egosuna değer yükleme’ biçiminde somutlaşır. Bireysel olarak kendisinin, çevresinin ya da herhangi bir nitelikteki herhangi bir topluluğun istek ve çıkarlarını sağlarnak amacını içselleştirmiş bir kişilik, olayları ve

hakikati tarafsız ve objektif bir biçimde algılamada ve değerlendirmede yetkin bir kişilik olarak vasıflandırılmaz.

Sonuç

Toplumunu oluşturan tüm birey, topluluk, kurum ve organizasyonların evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin kavranması ve içselleştirilmesi yolunda, bu bağlamdaki olumsuz faktörlerin zincirlerinden sıyrılıp olumlu faktörleri içselleştirmek ve onların ışığında bir pratik sergilemek aracılığıyla toplumsal barış ve esenliğin kurulması çerçevesinde büyük sorumlulukları ve sunabileceği çok büyük katkıları olacağı aşikârdır. Evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin ahlaki boyutu kavranıp içselleştirilmeden toplumsal yaşamda adil ve esenlikli bir ortamın oluşturulması olanaklı bulunmamaktadır. Bu bağlamda yapılması gereken, evrensel hukuk değerleri ve ilkelerinin bu önemli ve temel özelliğinin bireysel ve toplumsal düzlemde algılanıp içselleştirilmesi için gerekli ve uygun demokratik olanak ve yöntemlerin işlerlik kazanmasına katkıda bulunmaktır.

Bu konuda öncelikle kamusal ve siyasi erk yetkililerine önemli ödevler düştüğü açıktır. Çağdaş insanlık olgusu ve bu bağlamda Türkiye toplumu, evrensel hukuk değerleri ve ilkeleri inancının yerleşmesi ya da görmezden gelinmesi yol ayrımında tercihini yapma aşamasına her bakımdan gelmiş bulunmaktadır. Bu açıdan ülkemiz siyasi iktidarının büyük önem ve değer yüklediğini

dile getirerek gündemine aldığı ‘demokratik açılım’ sürecine iyiniyetli ve kavrayış sahibi tüm kesim ve oluşumların destek sunması büyük önem taşımaktadır. Yineleyerek vurgulamak gerekir ki, ‘demokratik açılım’ sürecinin biricik anlam ve önemi, tüm toplumsal sorunlarımızın evrensel hukuk değerleri kriteri doğrultusunda çözümlenmesi gereğinin teslim edilmesinden başka bir şey değildir ve olamaz. Çeşitli ideolojik, politik, güç sağlama kaygısı, psikolojik vb olumsuz saiklerle bu demokratik toplumsal kültür ve yaşam koşullarının sağlanmasını amaçlayan olumlu süreci baltalamaya ya da sekteye uğratmaya çalışan kişi, topluluk, kurum ve oluşumlar, insanlık ve kutsallık karşısında, yaşanacak tüm acı ve ıstırapların asli sorumluları olacaktır.

KAYNAKÇA

ARAL, Vecdi: “Dünya Görüşü Nedir?”, bulunduğu yayın: İÜHFD, Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, Ayrı Bası, İstanbul 1978, s.25-41.

DONNELLY, Jack: Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları, çev. Mustafa Erdoğan/Levent Korkut, Ankara 1995.

GIDDENS, Anthony: Modernliğin Sonuçları, çev. Ersin Kuşdil, İstanbul 1994.

GÜRBÜZ, Ahmet: Hukuk ve Meşruluk (Evrensel Erdem Üzerine Bir Deneme), 2.bası, İstanbul 2004.

HAYEK, F. A. : Studies in Philosophy, Politics and Economics, London 1967.

LIPSON, Leslie: Politika Biliminin Temel Sorunları, çev: Tuncer Karamustafaoğlu, ikinci baskı, Ankara 1978.

POOLE, Ross: Ahlak ve Modernlik, çev. Mehmet Küçük, İstanbul 1993.

STROLL, Avrum / POPKİN, Richard H. : Introduction to Philosophy, New York 1961.